

Fejezetek a Szabadon játékosan örömmel című kiadványunkból (3. rész)

TÉLAPÓ, MIKULÁS

Megkezdődnek a téli ünnepség sorozatok. Ezek közül először a Téliapó érkezik.

- Mikulás - december 6. - Szent Miklós napja. Az ajándékozó jóság ünnepe. Szent Miklós, a méltóságteljes püspök a legenda szerint három szegény leányt ajándékozott meg három zacskó arannyal, hogy ne kelljen szegénységük miatt eladni magukat. Amikor elaludtak, az ablakukba tette a zacskó aranyat. Mára jóságos öregapóvá lett ez a figura.

- Az ünnepi előkészület leglényegesebb eleme: a *várakozás*, a *rákészülés* - amit aztán követhet a beteljesedés. A meglepetés azonban akkor az igazi, ha valóban izgatott, várakozó készülődés előzi meg.

- Hagyományosan dalokkal, versekkel köszöntjük a Téliapót. Ezeket jó előre megtanuljuk, az előző évben megismerteket felelevenítjük. (Ezek olyan ismertek, és annyi félék, hogy itt nem írjuk le külön.)

- Feldíszítjük a termet: papírból, szalvétából, tortapapírból csipkézett "hópelyheket" vághatunk, ezeket az ablakokra ragaszthatjuk, vagy felleghathatjuk a teremben - ilyenkor minden kis légmozgásra meg-meg lebbenek, mint az igazi hópihék.

- Lefesthetjük a Téliapót - amilyennek emlékeinkben él, vagy ahogy elképzeljük, hogyan közeleg fehér, havas utakon, rénszarvas szánján.

Az elkészült művekkel megajándékozhatjuk a Télapót, amikor megérkezik majd.

- Télapós könyveket nézegethetünk, mesélhetünk.

- A mese meghallgatása ötletet adhat: Írjunk mi is a Télapónak!

- Lappföldön, az északi sarkkörön él az "igazi" Télapó. Valóban, Finnországban kiépítettek egy Télapó központot - a Télapó vára alatt húzódik át a sarkkör csíkja (rá lehet állni, és fényképezkedni), a várban hatalmas kemence mellett üldögél Télapó maga. A világ minden tájáról meg lehet látogatni, sőt írni is lehet neki, s válaszol!

CÍME: JOULOPUKKI (ez jelenti a Télapót)

Suomi - Finnland (vagyis Finnország)

Rovaniemi (ez a falu neve)

Ha időben (egy hónappal előbb) írunk erre a címre, akkor válaszol, képeket, újságokat, szóróanyagot küld, Télapóváros pecsétjével ellátva, s úgy időzít, hogy kb. dec. 6-án érkezzen meg mindez. (Sok százan foglalkoznak ott ilyenkor ennek a lebonyolításával.) Csoportokat, egyéni látogatókat is fogadnak. (Voltam ott, iszonyatos üzleties az egész, de a gyerekek nagyon élvezik!)

- **Magyarországon is van már ilyen Télapó központ, a Fejér megyei Nagykarácsonyban, irányítószámuk: 2425. Szolgáltatásaik hasonlóak a finnekéhez, csak könnyebben elérhetőek!**

Rajzoljunk Neki: akár a szokásos témákat: azt, hogy mit kérnek, akár Télapó “képeket”, de ez a két téma azért nem igazán izgalmas. Ha már meghallgattuk a mesét, használjuk fel sokrétűen! Vállalkozó gyerekekkel készítsünk leporellót! Akár ki is oszthatjuk, ki mit fog lerajzolni ahhoz, hogy a történet képekben is kikerekedjék! Ha két leporellónyi “anyag” is összejön, a gyengébben sikerültet küldjük el Télapónak - persze erről az értékítéletről feltétlenül csak nekünk kell tudnunk!!! - a jobban sikerültet pedig azért tartsuk meg, mert a történet elbábozásához felhasználhatjuk háttérnek! (Nyilván, ennek viszonylag jónak kell lenni, ezért az “önzésünk”!) Először bábozhatunk mi is, aztán természetesen a gyerekek is, sőt akár mi - akár, ha van vállalkozó gyerek, akkor ők - előadhatjuk a többi csoportnak is (de legalább a “testvér” kicsiknek).

Ehhez a gyerekek készítsenek síkbábokat (mindkét oldalasat!), de még jobb, ha rossz kesztyűből, pingpong labdából, fonalakból és rongyból kesztyűbábot készíthetnek a gyerekek. Természetesen segíthetünk, ötletet adhatunk, irányíthatunk - de alapvetően legyen az ő munkájuk!

(A mesét lehetőleg ne a Télapónak, és ne is közvetlenül a Télapó várás napján adják elő a gyerekek, mert ilyenkor épp elég izgalom adódik egyébként is. Ha felnőttek adják elő, az természetesen történhet a várakozás közben, s Télapó megérkezhet a történet végére.)

A megérkező Télapót közösen dalokkal, versekkel köszöntjük.

- A kisebbeknél az időtartamban, a válogatott anyagban igazodjunk életkori sajátosságaikhoz. Gyakran a Télapó félelmet kelt bennük, sírva fakadnak tőle. Érdeemes hát átgondolni, feltétlenül be kell-e mennie hozzájuk is a

Mikulásnak, vagy elegendő-e, ha csak várjuk, készülődünk, csizmát tisztítunk, igazítunk - aztán mire felébrednek, teli rakva találják. Esetleg még egy-egy általunk készített "Télapó lábnyomot" is felfedezhetnek! Nagyon hangulatos, játékos szituációt keríthetünk ilyen alkalom köré is.

Ha a hagyományos találkozás mellett döntünk, akkor is legyen rövid, kedves, semmiféle fegyelmezési szerepet ne töltsön be, örömnep, felhőtlen ajándékozási alkalom legyen.

- Rendezhetünk bábelőadást is - ezt nézheti az egész óvoda, de elképzelhető úgy is, hogy a nagyok játsszák el!

TÉLAPÓ KESZTYŰJE

- Az óvó nénik is "összeállhatnak" egy előadás erejéig! Óvodánkban pl. hagyomány, hogy kis műsorral készülünk a Télapó ünnepélyre. Olyan dramatikus játékkal, amiben jelmezben, kifestve, itt-ott kitömve veszünk részt. Komolyság kizárva! Napközben óvodásainknak, este a saját gyerekeinknek rendezett ünnepségen adjuk elő. Legjobban persze mi szórakozunk közben, de a gyerekek is sokáig szokták emlegetni idétlen óvó nénijeiket. (Ahelyett, hogy ártana tekintélyünknek, furcsamód csak hasznára válik! Ki érti ezt?) Fontos szerepe van ennek a felnőtt közösség összekovácsolódásában.

Óvodai életünkben ez is nagyon fontos! Jó hangulatú, összetartó felnőtt közösségben - az óhatatlanul előforduló feszültségek ellenére - jól érezhetjük magunkat. Jó hangulatban, alkotó, egymást támogató légkörben sokkal jobban tudjuk formálni a gyerekek közösségét is, mivel a

tudatos elgondolásainkon kívül az észrevétlenül - de annál erőteljesebben - ható példa mindennél jobban elősegíti céljaink megvalósítását.

DECEMBER 13. - LUCA NAPJA

Dobszay László így ír erről: *“Ma már elvesztette eredeti értelmét, s ahol megmaradt, csupán a naphoz fűződő, játékos cselekmény. De érdemes megismernünk, mint régi hiedelemvilág-emléket és annak jellegzetes zenei kíséretét.”*

Olyan tájakon, ahol ez a szokás még valóban élő, a téli mindennapok világába beépül, természetes módon jelenik meg az óvodás gyerekek életében is.

Olyan helyeken viszont, ahol ez a népszokás már régen kihalt, s esetleg már az óvónéni is csak napjainkban ismerkedik meg vele, érdemes elgondolkodni azon, hogy “belefér-e” éltünk menetébe ez a játék? Ne tegyük túl sűrűvé az ünneplő alkalmakat, mert ezzel sokszor lehetetlenné tesszük a tisztességes felkészülést, sokszor megöljük a megfelelő hangulatot. Nem lehet rohamunkában ünnepelni!

Természetesen tudjuk, hogy a mai óvodákban - kicsit kényszerűségből is - egyre inkább elterjednek a Luca napi vásárok, amiktől kis bevételt is remélhetünk. Ha ilyet rendezünk, akkor viszont szükség van arra, hogy némiképp megismerkedjünk a köré épülő néphagyománnyal!

“Népszokás: voltaképpen a kultúra hagyományozódása. Az a keret, amelyben a nép ünnepei és hétköznapjai lejátszódnak. Közösségi magatartásmód, illemtan, erkölcsi kódex, mítosz, költészet, színjátzás.”

(Gyopárosi-Horváth: Néphagyományok...)

- Dec. 13-a az év legsötétebb napja. Az asszonyoknak ilyenkor tilos volt dolgozni (főleg varrni, fonni), nem volt szabad a szomszédba átmenni, mert akkor Luca asszony (aki gonosz boszorkány), kiviszi a házból a szerencsét.

Alapvetően ősi rítus: a termékenység ünnepe, a régi pogány napfordulás varázslatokból származik. A Luca név a latin “lux” - “fény” szóból származik, szimbolizálva az éltető napfény utáni vágyakozást.

Az ősi babona szerint a boszorkányok ezen a hosszú sötét napon különösen aktívak voltak. Ugyanakkor bizonyos cselekedetek végrehajtásával, szövegek kántálásával, vagy éneklésével elűzhetők a rossz szellemek, s ezáltal biztosítható a következő évre az egészség, a gazdagsága, az állatok szaporasága, s a jó termés. Ilyenek:

- Luca napján a házból hangsúlyosan kifelé kell söpörni, ezzel a gonosz szellemeket is kiakolbólítjuk a házból.

- Ilyenkor kezdték készíteni a Luca székét, ami mindig három lábú, kerek szék volt. Vasszög nélkül, kilenc, vagy tizenhárom félé fából kellett megcsinálni, és Szentestére kellett elkészülnie. Akkor elvitték a templomba, a misére. Ha a készítője ráállt, a szék magasságából - és varázsereje segítségével - meglátta, ki a boszorkány a faluban. A miséről hazatérve a széket elégették.

- Kis tálkákba búzamatot vetettek, ez a meleg szobában Karácsonyra kizöldült. A következő évi termést jósolták

meg belőle. Óvodában talán ez a hagyomány a leginkább feleleveníthető - ha nem is jóslásra, de ajándékba, vagy asztali dísznek kiválóan használható.

- A Luca napi alakoskodás a boszorkányok megjelenítése volt, a lisztezett arcú, fehér lepelbe öltözött asszonyok, legények házról házra járva büntették, jutalmazták a gyerekeket, mondókázás közben meszelővel, tollseprűvel a meszelést, seprést mímelték. A háziak arcát is “meszelték”, ezzel űzték el a következő évre a betegségeket, a kiütéseket.

- A legények Luca napján “kotyolni” jártak, ezzel a tyúkokat bírták több tojás tojására, s ezzel egyúttal a gazdának kívántak bőséget.

“Luca, Luca, kity-koty, kity-koty.

Galagonya kettő, három.

Száraz körtét várom!

Majd meglátom, mit adtok?

Amit adtok, elveszem:

Van tarisznyám, elteszem!”

“Luca mondta: menjünk el,

Boldogságot nyerjünk el!

Boldogságot elnyerjük,

Boldog lesz az életünk!”

“Luca, Luca, kity-koty, kity-koty,

tojjanak a tyúkok.

Luca, Luca, kity-koty, kity-koty,

nénémasszony lity-loty, lity-loty.

Tikjaik, lúdjaik jó tojók legyenek!”

A jókívánságokért cserébe a gazdasszony megajándékozta a kotyolókat.